

جامعه شناسی آموزش و پرورش

درس: جامعه شناسی آموزش و پرورش

مولف: دکتر علی علاقه بند

انتشارات: نشر روان

www.moallemkade.ir

جایگاه درس

درس جامعه شناسی آموزش و پرورش یکی از دروس اصلی رشته علوم تربیتی است که در هر دو گرایش مدیریت و برنامه ریزی آموزشی دبستانی و پیش دبستانی معادل ۳ واحد درسی است.

در نظام آموزش و پرورش ایران، درس جامعه شناسی آموزش و
پرورش از اهمیت چندانی برخوردار نیست.
دلایل چندی مثل شمار اندک واحدهای این درس و ...
براین واقعیت گواهی دارند.

اهداف درس

هدف کلی

هدف کلی درس آشنایی دانشجویان رشته علوم تربیتی با ضرورت و اهمیت جامعه شناسی در آموزش و پرورش و نقش و اهمیت آن در نظام آموزشی است .

اهداف رفتاری درس

دانشجو بعد از مطالعه درس باید بتواند سوالات زیر را پاسخ گوید:

ضرورت آموزش جامعه شناسی آموزش و پرورش را توضیح دهد؟

رابطه بین جامعه و آموزش و پرورش را توضیح دهد؟

ویژگی آموزش و پرورش به عنوان نهاد اجتماعی را توضیح دهد؟

کارکردهای اجتماعی آموزش و پرورش را شرح دهد؟

رابطه آموزش و پرورش و تغییر اجتماعی را شرح دهد؟

رویکردهای جامعه شناختی به آموزش و پرورش را نام برده و توضیح دهد؟

چگونگی پیدایی و تحول رشته جامعه شناسی آموزش و پرورش را توضیح دهد؟

رویکردهای نوین در جامعه شناسی آموزش و پرورش را بیان کند؟

رویکرد سیستمی به جامعه شناسی آموزش و پرورش را تحلیل کند ؟

فصل یکم

اهداف رفتاری فصل اول

دانشجو بعد از مطالعه فصل باید به سوالات زیر پاسخ گوید:
محتوا و روش جامعه شناسی را توضیح دهد؟

رابطه جامعه شناسی و آموزش و پرورش را بیان کند؟

جامعه شناسی آموزش و پرورش را توضیح دهد؟

اصول جامعه شناسی آموزش و پرورش را نام برده و مختصر توضیح دهد؟

ضرورت پرداختن و آموزش جامعه شناسی آموزش و پرورش را
تشریح کند؟

اهداف کلی کتاب و طرح آن را بیان کند ؟

پیشگفتار:

در برنامه ریزی آموزشی دانشگاه های ایران درس جامعه شناسی آموزش و پرورش اهمیت و اعتبار چندانی ندارد .

این درس به عنوان ۳ واحد در رشته علوم تربیتی تدریس می شود.

بیش از یک قرن است که امیل دورکیم ضرورت مطالعه جامعه شناسی آموزش و پرورش را مطرح ساخته است. امروزه جامعه شناسی آموزش و پرورش یک شاخه تخصصی در رشته جامعه شناسی محسوب می شود.

نیاز به مطالعات جامعه شناسی در آموزش و پرورش کشور ما به شدت محسوس است.

در این راستا همکاری مشترک جامعه شناسان و متخصصان آموزش و پرورش می تواند راه را برای پژوهشگران هموار سازد.

پیشگامان جامعه شناسی آموزش و پرورش در ایران

استاد دکتر غلامحسین صدیقی

دکتر عیسی مهدوی

دکتر غلام عباس توسلی

دکتر شاپور راسخ

استاد دکتر امیرحسین آریانپور
دکتر منوچهر افضل
دکتر علی محمد کاردان
دکتر احسان نراقی

آموزش و پرورش فراگردی از گهواره تا گور است.

آموزش و پرورش یک پدیده ی اجتماعی است.

آموزش و پرورش مورد مطالعه جامعه شناسی است.

جامعه‌شناسی به زبان ساده، مطالعه پدیده‌های اجتماعی است

علاوه بر جامعه‌شناسی، رشته‌های دیگر علوم اجتماعی و رفتاری نیز با زندگی گروهی و اجتماعی انسان سروکار دارند

فهم درست تر و سنجیده تر رفتار انسان در موقعیت های اجتماعی مستلزم استفاده از رویکردهای میان رشته ای یا چند رشته ای است

Interdisciplinary= میان رشته ای

Multi-disciplinary= چند رشته ای

محتوا و روش جامعه شناسی

“اینکلس” در کتاب “جامعه شناسی چیست؟” محتوای جامعه شناسی را به واضح ترین شکل در چهار بخش اصلی با این شرح خلاصه می کند:

- ۱ - تحلیل جامعه شناختی
- ۲ - واحدهای نخستین زندگی اجتماعی
- ۳ - نهادهای اجتماعی اصلی
- ۴ - فراگردهای اجتماعی بنیادی

نتایج حاصل از تحلیل جامعه شناختی ساختارها و کارکردهای آموزشی

- ۱ - مفید برای جامعه شناسان و کارشناسان آموزش و پرورش
- ۲ - ارتباط آموزش و پرورش با واحدهای نخستین زندگی اجتماعی
- ۳ - آموزش و پرورش به عنوان یکی از نهادهای اجتماعی اصلی

۴ - قابل مشاهده بودن فراگردهای اجتماعی بنیادی

موارد چهارگانه فوق، دلیل مددکار بودن جامعه شناسی برای آموزش و پرورش است.

جامعه شناسی علم است

در مطالعه پدیده های اجتماعی از روش علمی بهره می جوید.

مطالعه و پژوهش جامعه شناختی، مبتنی بر نظریه است.

(ویژگی های نظریه)

- ۱ - نظریه به تحقیق جهت می دهد.
- ۲ - داده های مورد نیاز را برای جمع آوری معین می کند.
- ۳ - تفسیر داده ها را تحت تاثیر قرار می دهد.

جامعه شناسی و آموزش و پرورش

جامعه شناسان: آموزش و پرورش اصلاً "یک موضوع اجتماعی است".

آموزش و پرورش جنبه خاصی از فعالیت های اجتماعی است که همواره در جامعه معمول بوده است.

توجه جامعه شناسان به آموزش و پرورش به ویژه پس از گسترش آموزش و پرورش در جهان و اهمیت پیدا کردن کارکردهای مختلف آن افزایش پیدا کرد.

برتون کلارک (۱۹۶۴):

جذابیت آموزش و پرورش در دوران جدید به طور همزمان ،
از افزایش اهمیت و کاهش وضوح آن ناشی می شود.

اهمیت آموزش و پرورش ناشی از گسترش کارکردهای آن

است آموزش و پرورش غامضترو فهم واقعیت های آن از راه مشاهدات

سطحی یا به مدد شعور عادی دشوارتر می شود.

جامعه شناسی در گذشته اعتنای چندانی به پژوهش در آموزش و پرورش نداشت، ولی اینک

با علاقه و جدیت به آن روی آورده است .

جامعه شناسی آموزش و پرورش

تعریفی دیگر از جامعه شناسی آموزش و پرورش آ.پ

: تحلیل علمی الگوها و فراگردهای اجتماعی ای که در نظام آموزش و پرورش دخالت دارند.

هدف جامعه شناسی آ.پ به طور کلی

آن است که پدیده های آموزش و پرورش، نحوه تشکل و سازمان پذیری ، و کارکردهای عمومی آن را در زندگی اجتماعی مطالعه کند.

اصول جامعه‌شناسی آموزش و پرورش

پریکاردو باکستون (۱۹۷۳) :

روشهای مطالعه و محتوای دروس جامعه‌شناسی آموزش و پرورش به عنوان یک رشته دانشگاهی بسیار متغیر بوده و با رویکردهای متفاوتی در آموزشگاهها آموزش داده می شود

۱- دانش و معرفت حاصله مبتنی بر روشهای تحقیق عینی باشد.

۲- دانش یا مهارت هایی که بدست می آید ، باید بر فراگردهای آموزش و پرورش جامعه متمرکز باشد .

۳- باید نوع جمعیتی مناسب برای مطالعه مدّ نظر قرار گیرد .

۴- ویژگی های روابط اجتماعی میان افراد و گروههایی که مورد مطالعه قرار می گیرند چهارمین عامل مشخص کننده حیطه مطالعاتی این رشته است .

ضرورت آموزش با معصه شناسی

آموزش و پرورش

۱- گسترش روزافزون آموزش و پرورش، دانش آموزان گوناگون از خاستگاه های اجتماعی مختلف با تفاوتهای فیزی و ...

۲- ضرورت ایجاد بینش کامل تری نسبت به مدرسه ، جامعه و دانش آموزان که دروسی مثل روانشناسی تربیتی ، فلسفه آموزش و پرورش و تاریخ آموزش و پرورش به تنهایی به آن قادر نیستند .

۳- امروزه کار آموزش و تربیت ، بدون تکیه بر یافته های علمی و آشنایی با روشها و فنون جدید فاقد اثر بخشی لازم است .

**۴- مطالعه جامعه شناسی آموزش و پرورش ،
کارگزاران نظام آموزشی را از لحاظ نگرش و
رفتار ، از قید تنگ نظری ها و تعصبات می
رهاند ، زیرا تجربه های آن ها را معنا دار می
سازد .**

۵- کارگزاران نظام آموزشی به مدد دانش جامعه شناسی آموزش و پرورش ، از نیروهای اجتماعی مؤثر بر آموزش و پرورش مطلع شده و با اشراف بیشتری عمل می کنند .

۶- جامعه شناسی آموزش و پرورش کمک می کند تا کارگزاران نظام آموزشی در رابطه با اهداف آموزش و پرورش تصویر درستی به دست آورده و ضرورت هماهنگی بین انتظارات مختلف را درک کنند.

۷- سرانجام دانش جامعه شناسی آموزش و پرورش همراه با روانشناسی تربیتی و فلسفه آموزش و پرورش می تواند در همین اهداف و خط مشی های آ . پ ، اهداف رفتاری و عملی مدرسه و کلاس ، مددکار باشد.

فصل دوم

« جامعه و آموزش و پرورش »

استمرار و بقای هر جامعه ای وابسته به آن
است که مجموعه باورها ، ارزشها ، رفتارها و
گرایش ها و ... به نسل های جدید منتقل شود
.

- آموزش و پرورش به معنای اعم مترادف جامعه پذیری است .

- نظام آموزش و پرورش پدیده اجتماعی عام است که در تمام جوامع امروز یافت می شود .

آموزش و پرورش در جوامع ابتدایی

- در این جوامع آ. پ هدف و منظور آگاهانه ای نداشت .

- پیچیدگی روزافزون زندگی موجب تنوع و کثرت تقسیم کار اجتماعی گردید .

تقدم آموزش و پرورش رسمی بر مدرسه

- هدایت آگاهانه امر یادگیری بسیار جلوتر از پیدایی مراکز رسمی آموزشی آغاز شده است .

- سرآغاز آ . پ را باید در منشاء اصلی همه نهادها همین خانواده جستجو کرد .

تشکیل نظام تربیتی

اولین کوششهای منظم انتقال و دستاوردهای گروه به نسل جوان تر ، احتمالاً در هاله ای از تقدس و حول اعتقادات و اعمال دینی شکل پذیرفته است .

آموزش امور و مهارت های مورد نیاز گروه
اجتماعی به وسیله
افرادی که به آنها جادو گر ، حکیم یا کاهن می
گفتند ، رسمیت
یافت .

تشریفات پاگشایی در مقام آموزش و پرورش رسمی

- هدف غائی اجرای مراسم پاگشائی ، ارشاد اعضای جدید و القای این باور بود که اقتدار جامعه و رهبران آن و اقتدار سنت ها و ... مطلق و اطاعت از آنها واجب است .

**- کارکرد اجتماعی تشریفات پاگشایی در فرهنگ
های ساده به اندازه کارکرد نهاد آموزش
و پرورش در فرهنگ های پیشرفته امروزی
رسمیت و اهمیت دارد. (بندیک، ۱۹۴۹)**

تاثیر پیدایی و تکامل فط و نوشتار بر آموزش و پرورش

- اختراع خط امر آموزش و پرورش را بسیار تحت تاثیر قرار داد تا در نهایت به پیدایی مراکز آموزشی انجامید.

**بقای میراث فرهنگی جامعه و دوام آن نمی تواند
صرفاً به**

**انتقال شفاهی یا به اصطلاح سینه به سینه
وابسته باشد.**

از این رو ، با پیدایش خط و نوشتار ، سنت ها و
قوانین
اجتماعی بر سنگ ، سفال یا پاپیروس نگاشته
شد .

مضاهیم آموزش و پرورش در جامعه جدید

در جوامع جدید ، مفهوم آ . پ و کارکردهای آن دستخوش تغییر و دگرگونی شده است .

در جامعه متمدن کنونی جامعه نیازمند نهادی خاص به نام نظام آموزش رسمی یا مدرسه است ، زیرا نهادهای قدیمی دیگر جوابگو نبودند .

آموزش و پرورش در اجتماع

فهم درست آموزش و پرورش رسمی آموزشگاهی ،
موقعی امکان پذیر است که واقعیت امر آموزش و
پرورش را در وسیع ترین معنای آن ، مسئولیت
جامعه تلقی کنیم .

آموزش و پرورش پیش از مدرسه

آموزش و پرورش هر فرد پیش از تولد هر فرد آغاز می شود و

در سراسر زندگی ادامه می یابد .

مدرسه بخشی از تمامیت این تجربه را تشکیل می دهد .
بنابراین .

آموزش و پرورش با مدرسه شروع نمی شود .

آموزش و پرورش در اجتماع

فهم درست آموزش و پرورش رسمی آموزشگاهی ،
موقعی امکان پذیر است که واقعیت امر آموزش و
پرورش را در وسیع ترین معنای آن ، مسئولیت
جامعه تلقی کنیم .

آموزش و پرورش پیش از مدرسه

آموزش و پرورش هر فرد پیش از تولد هر فرد آغاز می شود و در سراسر زندگی ادامه می یابد .

مدرسه بخش از تمامیت این تجربه را تشکیل می دهد . بنابراین آموزش و پرورش با مدرسه شروع نمی شود .

”آموزش و پرورش دوران مدرسه”

اگر هر روز تحصیلی ، ۵ ساعت ، هفته تحصیلی ۶ روز و سال تحصیلی ۹ ماه طول بکشد ، هر کودک دانش آموز قریب ۱۱۰۰ ساعت از سال را در مدرسه سپری می کند . همچنین اگر اوقات بیداری کودک در روز ۱۵ ساعت باشد .

او قریب ۵۴۰۰ ساعت در سال ، ساعت بیداری دارد . بدین ترتیب
چنین کودکی قریب ۴۳۰۰ ساعت از سال را بیرون از مدرسه می
گذراند یعنی چهار برابر وقتی که در مدرسه حضور می یابد ،
لذا آپ مدرسه ای جزئی است .

"انواع تجربه های آموزش و پرورشی در زندگی اجتماعی"

- انواع تجربه های نامنظم اجتماعی را به اختصار بر می شماریم :

"انواع تجربه های آموزشی و پرورشی در زندگی اجتماعی"

۱. خانه و خانواده

۲. همسایگان و اهل محله

۳. بازیها

۴. طبیعت

"انواع تجربه های آموزشی و پرورشی در زندگی اجتماعی"

۵. نهادها و فعالیتهای دینی

۶. کار و شغل

۷. خیابانهای شهر

۸. مسافرت

"انواع تجربه های آموزشی و پرورشی در زندگی اجتماعی"

۹. شرایط زندگی شهری و یا به اطلاع مدنی

۱۰. زیباییها و زشتیهای محیط اطراف

۱۱. عضویت در گروهها

۲۱. تجربه هایی که از اعمال قدرت و اقتدار ناشی می شوند

"انواع تجربه های آموزش و پرورشی در زندگی اجتماعی"

۳۱. بیماریها ، تصادفات و پیشامدها

۴۱. تنبیهات و تشویق ها ، خطاها و جرایم

۵۱. امیدها و آرزوها ، دوستیها

۶۱. مطالعه روزنامه ها ، مجلات ، کتابها و غیره

“تعریف آموزش و پرورش”

از آموزش و پرورش تعاریف متعددی شده است . این تعاریف ناشی از پیچیدگی و چند وجهی بودن امر آموزش و پرورش است .

جامعه شناسی ، آموزش و پرورش را غالبا
به عنوان یک نهاد اجتماعی مورد مطالعه
قرار می دهد

● امروزه آموزش و پرورش به عنوان یک
فراگرد اجتماعی محسوب می شود .

فصل سوم

آموزش و پرورش به عنوان یک نهاد اجتماعی

کارکردهایی که مبنای پیدایی نهادهای اصلی جامعه را تشکیل می دهند عبارتند از :

کارکردهایی که مبنای پیدایی نهادهای اصلی جامعه را تشکیل می دهند

۱. تولید نسل و تعیین خویشاوندی
۲. تربیت اعضای جدید و انتقال فرهنگ جامعه از نسلی به نسل دیگر
۳. تولید و توزیع کالاها و خدمات

کارکردهایی که مبنای پیدایی نهادهای اصلی جامعه را تشکیل می دهند

۴. تدارک برای استفاده مشروع از قدرت برای
استقرار و حفظ نظم اجتماعی

۵. رابطه انسان با ماوراء طبیعت

"تعریف نهاد"

اصطلاح نهاد به هر نوع اعتقاد ، ارزش ، مفهوم ، سازمان و یا بطور کلی هر پدیده ای که طی شرایط و فراگردهای تاریخی با مجموعه ای از اهداف کارکردها ، کارکردهای و کنش های مشخص شده اطلاق می شود

" مفهوم وساختار نهاد "

نهاد اولاً مفهوم و ثانياً ساختار دارد.

ساختار نهاد اشاره دارد به :

۱. سازمان و تشکیلات و وسایل و ابزار مورد استفاده

" ساختار نهاد اشاره دارد به "

۲. رسوم ، قواعد ، هنجارها ، و روشهای لازم
برای ایفای وظایف و کارکردهای نهاد

۳. افرادی که در خدمت نهاد هستند

"ویژگیهای نهاد اجتماعی"

- هفت مورد زیر ویژگیهایی است که عموماً آنها را ذاتی نهادها می نامند :

۱. کارکردها

"ویژگیهای نهاد اجتماعی"

کارکردها یا آشکارند یا نهان

"برخی از کارکردهای نهان و ضمنی"

۱. دورنگهداشتن جوانان از بازار کار

۲. تضعیف قدرت والدین بر فرزندان

" برخی از کارکردهای نهاد و ضمنی "

۳. ایجاد همنوایی بین خرده فرهنگهای جامعه

۴. ایجاد یکپارچگی و وحدت ملی

۵. دگرگون سازی نظام طبقاتی جامعه

"ویژگیهای ذاتی نهاد"

۲. کارگزار

۳. روابط متقابل با سایر نهادها

۴. ساختار

۵. قواعد و مقررات رفتاری

"ویژگیهای ذاتی نهاد"

۶. منزلت اجتماعی

۷. مقاومت در برابر تغییر

نهادهای اجتماعی ساختار ، اهداف و کارکردهای ویژه دارند و فراگردهای آن به مرور زمان رسمیت یافته اند

((تحلیل نهادی))

- "سر جامکی" مفهوم نهاد را در سطوح چهار گانه
- زیر تعریف کرده است :
- ۱- نظام فرهنگی
- ۲- اصول هنجاری
- ۳- نهادی کردن
- ۴- نهادها در نظم اجتماعی

“تحلیل نهادی آموزش و پرورش”

“نظام آموزش و پرورش ایران”

نظام آموزش و پرورش ایران از کودکانها ، دبستانها ، مدارس راهنمایی ، دبیرستانها و دانشگاهها تشکیل شده است .

“ نظام آموزش و پرورش ایران ”

تا زمان مشروطیت و حتی چند دهه بعد از آن مکتب خانه های سنتی ، عوامل عمده آموزش و پرورش محسوب می شدند . بعد از تعلیمات مکتبی ، خانواده های مرفه با معلم خصوصی فرزاندانشان را آموزش می دادند .

“ نظام آموزش و پرورش ایران ”

پیش از مشروطیت و سالهای بعد از آن ،
تعداد معدودی مدارس جدید به وسیله
میسوینرهای مذهبی و تحصیل کردگان خارج
، فرهنگ دوستان و دولت تشکیل شد .

“ نظام آموزش و پرورش ایران ”

در حدود سال ۱۲۸۰ هجری شمسی ، تقریباً هفده مدرسه ابتدائی جدید در تهران و سایر شهرستانها وجود داشت که آموزش و پرورش فرزندان قلیلی از شهرنشین ها و خانواده های مرفه را عهده دار بودند .

“ نظام آموزش و پرورش ایران ”

دوره بعد از مشروطیت تا زمان ظهور رضا خان را می توان دوره ثبات اوضاع سیاسی و خرابی اقتصاد کشور دانست . از مشخصات نظام آموزش و پرورش در این دوره اعمال کنترل دولت بر تمام مدارس و آموزشگاههای خصوصی و دولتی است .

“ نظام آموزش و پرورش ایران ”

نتایج تحول نظام آموزش و پرورش ایران از
زمان مشروطیت تا انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ :

۱. ایجاد سازمانی با قدرت متمرکز

۲. اجرای برنامه های آموزشی مشکل و زمان گیر

“نتایج تحول نظام آموزش و پرورش ایران از زمان مشروطیت تا انقلاب اسلامی ۱۳۵۷”

۳. اقتدار بخشیدن به معلم

۴. انتقال صرف معلومات از معلم به شاگردان

۵. توزیع نامناسب فرصت‌های آموزش و پرورشی

۶. اهتمام در پرورش گروه روشنفکران برگزیده و نخبه

“نتایج تحول نظام آموزش و پرورش ایران از زمان مشروطیت تا انقلاب اسلامی ۱۳۵۷”

۷. عدم تناسب بین دانش آموزان دختر و پسر

۸. عدم تناسب میان سطوح مختلف تحصیلی

۹. عدم تناسب میان رشته های نظری و فنی

۱۰. عدم هماهنگی آموزش و پرورش با نیازهای
عمومی اقتصاد کشور

“نتایج تحول نظام آموزش و پرورش ایران از زمان مشروطیت تا انقلاب اسلامی ۱۳۵۷”

۱۱. ناتوانی در اشاعه فرهنگ و ارزشهای اجتماعی

۲۱. کوتاهی در آشنا کردن متعلمان با حقوق و
مسئولیت‌های خود

۳۱. کوتاهی در امر تربیت معلم

“اولویت اهداف آموزش و پرورش از سال ۱۳۴۵ به بعد “

۱. تاکید بر سودآموزی و تعمیم آموزش اجباری
ابتدائی

۲. پرورش نیروی انسانی ماهر و متخصص

۳. پرورش سیاسی بر امر مشارکت فعال در
زندگی سیاسی اجتماعی

“نتایج تحول نظام آموزش و پرورش ایران از زمان مشروطیت تا انقلاب اسلامی ۱۳۵۷”

۴. پرورش ذوق هنری

۵. پرورش جسمی

۶. تاکید بر اخلاق و فلسفه اجتماعی

“ هدفهای منطقه ای کردن آموزش و پرورش ”

۱. مشارکت در امر آموزش و پرورش
۲. جلوگیری از تمرکز و تصمیم گیری برای حل مسائل در عمل
۳. تجهیز منابع محلی
۴. تعیین اولویت های محلی و کمک به رشد اجتماعی

” منزلت نهاد آموزش و پرورش ”

نظام آموزش و پرورش در مقام یک نهاد اجتماعی از منزلتی همتر از با نهادهای دیگر برخوردار نیست . این نظام کارکردهای جامعه پذیری و فرهنگ پذیری را بر عهده دارد که بسیار دارای اهمیت است .

” بخش دوم ”

” کارکردهای اجتماعی آموزش و پرورش ”

” فصل چهارم ”

کارکردهای آموزش و پرورش :

برخی از کارکردهای آموزش و پرورش نقش محافظه کارانه
و بعضی دیگر نقش نوآورانه دارند .

انتقال فرهنگ :

منظور از انتقال فرهنگ ، پاسداری و بزرگداشت سنتها و ارزشهاست
.

- کارکرد انتقال فرهنگ بسیار محافظه کارانه است

- در فراگرد انتقال فرهنگ ، ممکن است به ارزشهای تحقیق و انتقاد بذل توجه شود و از این طریق بازسازی فرهنگ و دگرگونی در آن میسر گردد .

”جامعه پذیری“

اساس جامعه پذیری بر این واقعیت استوار است که انسان به صورت شخص زاده نمی شود ، بلکه از طریق پرورش و آموزش اجتماعی به یک شخص تبدیل میشود .

”گزینش و تخصیص“

تربیت حرفه ای و تخصصی افراد جامعه سبب آماده کردن آنان برای جذب نیروی کار .
این کارکرد بین نظام های آموزشی ، سیاسی و اقتصادی هماهنگی بوجود می آورد .

” نظارت اجتماعی ”

آموزش و پرورش با القای ارزشهای وفاداری به نهادهای جامعه ، به عنوان ساخت و کار کنترل اجتماعی عمل می کند و لذا آموزش و پرورش رسمی خودمداری فردی را کاهش می دهد .

” یگانگی اجتماعی ”

آموزش و پرورش رسمی ، وسیله مهم تبدیل یک جامعه نامتجانس به جامعه یگانه و یکپارچه ، از طریق توسعه و تقویت فرهنگ و هویت مشترک است .

”نوآوری و تغییر“

جامعه سنتی گرایش به گذشته داشته و بر حفظ میراث فرهنگی تاکید می کند . یکی از کارکردهای مهم آموزش و پرورش اشاعه باورهای علمی به جای باورهای سنتی است .

” پرورش و رشد شخصی ”

آموزش و پرورش رسمی ، نگرشها ، ارزشها ، سازگاریهای ذهنی
رفتارها و مهارتهایی در فرد ایجاد می کند که شاید در
زمینه های اجتماعی دیگری غیر از مدرسه ، انجام پذیر نباشد .

” کارکرد سرمایه گذاری ”

آموزش و پرورش ، کلیدی است که در را به سوی نوسازی جامعه می گشاید ، در اغلب کشورها سهم نسبتاً مهمی از بودجه ملی به بخش آموزش و پرورش اختصاص می یابد .

” پرورش سیاسی “

پرورش سیاسی ، فراگردهای القای فرهنگ سیاسی است . این مفهوم اشاره دارد به فراگردی که از راه آن افراد جامعه نگرشها و احساسات مربوط به نظام سیاسی و نقش خود را در آن کسب می کنند .

سه عنصر مهم این فراگرد عبارتند از :

۱ - شناخت

cognition

۲ - احساس

feeling

۳ - حس شایستگی سیاسی

political competence

” فصل پنجم ”

” جامعه پذیری یا اجتماعی شدن ”

- یکی از کارکردهای عمومی آموزش و پرورش ، اجتماعی کردن افراد جامعه است .

- مدرسه مواد خام (دانش آموزان) را تحویل گرفته ، می پرورد و محصول معینی (دانش آموختگان) را بیرون می دهد .

”تعریف جامعه پذیری“

اجتماعی شدن به معنای همسازی و همنوایی فرد با ارزشها ، هنجارها و نگرشهای گروهی و اجتماعی است ، به عبارتی فراگردی است که به واسطه ی آن فرد دانش و مهارتهای لازم را برای زندگی اجتماعی کسب می کند .

” هدفهای اجتماعی شدن ”

۱ - یکی از مقاصد جامعه پذیری آموزش قواعد و نظامات اساسی ،
از آداب و عادات و رفتار روزمره گرفته تا روشهای علمی به افراد
است .

۲ - فراگرد جامعه پذیری به همان میزان که عادات و رفتار فرد را مطابق هنجارهای اجتماعی ، تحت نظم و انضباط در می آورد ، به او امید و آرزو می دهد .

۳ - فراگرد جامعه پذیری از طریق برآوردن خواست ها، آرزو ها ،
امیدها و سوداهای فردی یا ممانعت از دستیابی به آنها ، برای فرد
هویت می آفریند .

هویت : identity

۴ - فراگرد جامعه پذیری ، نقش های اجتماعی

social roles

و نگرشها ، انتظارات و گرایش های مربوط به آن نقشها را به فرد می آموزد .

۵ - هدف دیگر فراگرد جامعه پذیری آموختن مهارتها
است ، فقط با اکتساب و یاد گیری مهارتهاست که افراد می توانند ، در
جامعه منشاء اثر واقع شوند .

” فرهنگ ، جامعه پذیری و شخصیت “

فرهنگ ، شاخص نحوه و روش زندگی است که هر جامعه ای برای رفع نیازهای اساسی خود از حیث دوام و بقاء و انتظام امور اجتماعی اختیار می کند .

” فرهنگ پذیری ”

افراد هر جامعه ای از راه یادگیری و جذب و درونی کردن نظام ارزشهای جامعه ، فرهنگ پذیر می شوند .

فرهنگ پذیری جریانی است که فرد را عمیقا و از جهات فراوان با فرهنگ جامعه همانند می کند .

” شخصیت ”

این مفهوم هم به طرق مختلف تعریف شده است .
شخصیت عبارتست از : تمامیت رفتار فرد که با نظام گرایش معینی که دارد ،
در کنش و واکنش متقابل با وضعیتهای محیطی است .

” نیاز به کنش های متقابل ”

” نیاز به مهر و محبت ”

” نیاز به آموزش زبان ”

”عوامل رشد شخصیت“

عواملی که در رشد شخصیت انسان دخالت دارند
عبارتند از :

- ۱ - وراثت
- ۲ - محیط طبیعی

۳ - فرهنگ

۴ - تجربه گروهی

۵ - تجربه بی همتای شخصی

۱ - وراثت زیستی :

وراثت به منزله ی مواد خام شخصیت است. برخی از همانندی های موجود در شخصیت و فرهنگ انسان ناشی از وراثت است .

۲ - محیط طبیعی :

با توجه به تحقیقات بعمل آمده می توان اذعان داشت که در شکل رفتار انسان ، نقش سنتها بیشتر از نقش محیط طبیعی ، اهمیت دارد

محیط طبیعی برای رشد فرهنگ محدودیت ایجاد می کند . محیط طبیعی ، عامل نافذ و موثر است ولی به ندرت عامل مسلط و کنترل کننده به شمار می رود .

۳ - فرهنگ و شخصیت :

از تجربه های اجتماعی مشترک بین اعضای یک جامعه ی معین یک صورت بندی ویژه ی شخصیتی پدید می آید که شاخص و معرف شخصیت بیشتر اعضای آن جامعه است .

خود آینه ای

Looking-glass self

(کولی)، در فراگرداگاهی به خود، سه عامل یا سه مرحله را
موثر دانسته است:

۱- تصور شخص از قضاوتی که دیگران درباره ی او جلوه

می کنند.
۲- تصور شخص از جلوه ای که او نزد دیگران دارد

۳- عاطفه ی خصوصی خوش یا نا خوش (مثلا نخوت یا حقارت
(نسبت به ان جلوه

دیگران به طور اعم (دگر عام)

”جرج هربرت مید“ فراگرد جذب یا درونی کردن
نگرشهای دیگران را توصیف و تحلیل کرده و آن را
دیگران به طور اعم نامیده است .

این مفهوم اشاره می کند به گروه اجتماعی سازمان یافته
ای

که فرد به آن وسیله به خودیگانه ای دست مییابد. به عبارت
دیگر ، نگرش دیگران به طور اعم همان نگرش گروه
اجتماعی به طور کلی است.

انچه موجد خود سازمان یافته ای برای فرد می شود ،تشکل ونظام
های مشترک گروهی است. کودک با تقلید یافتن نگرش هاوداوری
دیگران به تدریج به گفتگوی درونی با خود می پردازد.

“مادر به عنوان شخص دیگر”

در گفتگو های کودک بادیگران ، افراد معتبر یا اشخاصی که

در محیط زندگی او برایش مهم جلوه می کنند، نقش دارند.

مادر مهمترین شخص دیگر در این راستا محسوب می شود.

رشد خود یا شخصیت، از طریق مشارکت در فعالیت های مشترک
در فعالیت های جمعی مشابه بازیها، به انواع مختلف ، در جوامع
صورت می پذیرد. هر جامعه ای ارزشها و ویژگیهای مربوط به خود را دارد.

”دیگران به طور اعم“ برای همه یکسان نیست. فرد بازیچه ای نیست
که همیشه از دیگران به طور اعم تبعیت می کند و خود سهمی در فرا
گرد شکل گیری شخصیت خود ندارد.

۵- تجربه بی همتای شخصی

-تجربه ی هر کس بی همتاست .

- تجربه های فردی روی هم انباشته نمیشوند ،
بلکه به شکل منحصر به فردی ، همساز و یگانه
می شوند.

جامعه پذیری از راه نقش های اجتماعی

بخش مهمی از جامعه پذیری نقش های اجتماعی صورت می پذیرد

اموختن یک نقش حداقل دو وجه دارد:

- ۱- یادگیری انجام دادن وظایف و تکالیف نقش و ادعای امتیازات و حقوق مرتبط با آن
- ۲- کسب نگرش ها ، احساسات و انتظارات و متناسب با نقش .

از دو وجه ذکر شده ، دومی اهمیت بیشتری دارد.

نقش: مجموعه ای از وظایف و فعالیت هاست

پایگاه: مقام اجتماعی با ارزشی است که ایفای آن وظایف و فعالیت ها، ایجاد می کند.

نقش ها و پایگا ههای اجتماعی دو گونه اند:

- ۱- انهایی که بر حسب جنس، سن، نژاد یا سایر ویژگیها به فرد محول میشود.
- ۲- انهایی که از طریق انتخاب و تلاش فردی، محقق می شوند.

(جامعه پذیری و کنترل اجتماعی)

نظم اجتماعی مستلزم کنترل یا نظارت اجتماعی است.

طرق اصلی و آشنایی که جامعه، بدان وسیله

کنترل و نظارت بر اعضای خود اعمال کرده،

موجبات انتظام یا نظم اجتماعی را فراهم می سازند، عبارتند از:

۱- اجتماعی کردن اعضا ، به طوری که آنان بخواهند که مطابق انتظارات جامعه رفتار کنند.

۲- اعمال فشار گروهی بر فرد برای همنوایی و سازگاری

۳- کنترل و تسلط از راه اعمال زور و قدرت

- کنترل مردم اساسا از طریق اجتماعی کردن تحقق می یابد .

- اجتماعی شدن به رسوم ، عادات و ارزشهای ما شکل می دهد.

- اعضای یک جامعه اداب و رسوم یکسانی را می آموزند .

جامعه شناسان : کنترل اجتماعی اعمال فشار از سوی گروهی است
که به آن تعلق دارد.

گروهها به طور کلی بر دو نوع هستند:

- ۱- گروههای نخستین
- ۲- گروههای دومین

گروه‌های نخستین مثل خانواده و جرگه‌ی دوستان که
کوچک، رویارویی، صمیمی و غیر رسمی هستند.

گروه‌های دومین مثل انجمن‌های حرفه‌ای، بزرگتر،
غیر شخصی و رسمی هستند.

فصل ششم

پرویش سیاسی

از گذشته های دور موضوع شهروندی
مورد علاقه ی

دانشمندان ، فلاسفه و ... بوده است.

سوالاتی که در این زمینه مطرح هستند عبارتند از:

۱- شهر وندی چیست؟

۲- جنبه های مثبت و منفی شهروندی کدامند؟

۳- کودکان و جوانان ، کیفیات و ویژگیهای شهروندی را چگونه
کسب می
کنند؟

۴- چه عوامل مهم زیستی ، شخصی و اجتماعی در فراگیری
هنجارهای شهروندی موثرند؟

ماسیالاس (۱۹۶۹) دشواری ارائه پاسخ به سوالات شهروندی را
در گذشته ناشی از دلایل زیر می داند:

۱- تاثیرات فضای کلی مدرسه و فعالیت های بیرون از مدرسه و سایر
عوامل

جامعه پذیری چندان مورد توجه نبودند.

۲- آموزش و پرورش شهر وندی مفهوم ذهنی مبهمی بود.

۳- در اغلب مطالعات پیشین ، شهروندی بر حسب ویژگیهای انسانی گسترده ای که از پیش فرض شده بود، برای همگان مطلوب و قابل قبول هستند، تعریف شده بود.

تعریف پرورش سیاسی

در سالیان اخیر بر اثر کوششهای جامعه شناسان و علمای سیاسی ،

مفهوم پرورش سیاسی جایگزین مفهوم شهروندی شده است.

هدف اشکار پرورش سیاسی، شکل دادن رفتارهای
کودکان به اقتضای قالب های اجتماعی و سیاسی است.

فراگردی است که شخص از طریق آن جهت گیری
اساسی خود را در محیط جامعه کسب می کند.

یادگیری ارزشهای سیاسی به تشخیص (لیواین) از طریق ساخت و کار

(مکانیسم) های سه گانه زیر صورت می گیرد:

۱- تقلید از نقش های بزرگسالان در محیط زندگی بلافصل

۲- آموزش در زمینه ایدئولوژیها ی سیاسی رسمی

۳- انگیزه یادگیری درباره ی مسائل و امور سیاسی به منظور ارضای
نیازهای عاطفی

(مطالعات پرورش سیاسی)

” الموند “ نظام سیاسی را به عنوان نظام کنش های متقابلی تعریف می کند که در همه جامعه های مستقل یافت می شود.

ماسیالاس (۱۹۶۹) به ویژگیهای عمومی

تحول و تجدد نظام های سیاسی ، به شرح زیر
اشاره کرده است:

۱- ساختار سیاسی تفکیک شده و بسیار متمایز

۲- گسترش دامنه ی فعالیت های اداری ، قانونی و سیاسی به تمام قلمروهای جامعه

۳- عهده دار شدن گروههای بیشتری در جامعه در رابطه با قدرت سیاسی

۴- تضعیف نخبگان سنتی و حق حکمرانی آنها

” فرهنگ سیاسی ”

فرهنگ سیاسی ممکن است دارای جهت گیریهای زیر باشد:

۱- شناختی

۲- عاطفی

۳- ارزیابانه

” نقش آموزش و پرورش در نظم سیاسی“

” کارکرد های سیاسی آموزش و پرورش“

اغلب پژوهندگانی که در کتاب از آنها نام برده شده است ،اعتقاد دارند که آموزش و پرورش رسمی کارکرد های مهمی برای نظام سیاسی انجام می دهد.

این کار کردها عبارتند از:

۱- جامعه پذیری سیاسی و آشنا سازی آنان با فرهنگ سیاسی

۲- گزینش ، جذب و آموزش رهبران و کارگزاران سیاسی

۳- ایجاد یگانگی سیاسی در جامعه

۴- ایجاد زمینه برای تشکیل سازمانهایی که در جامعه نقش

های سیاسی ایفا می کنند (انجمن های حرفه ای اتحادیه های

معلمان، دانشجویان و ...).

- پایداری یک نظام سیاسی، مستلزم حمایت شهروندان است.

- آموزش و پرورش همچنین می تواند به تغییر در نظام سیاسی از طریق کارکرد تربیت اعضای جدید کمک کند.

وقت صحبت از یگانگی سیاسی یک ملت به میان می آید ، شکاف
نخبگان – توده مردم فقط یکی از مشکلات مردم است . مشکل مهم
دیگر وحدت قومی است .

مدارس از راه فراگرد های جامعه پذیری ضمنی یا برنامه های پرورش
سیاسی اشکار ، می توانند کودکان را طوری بار آورند که نسبت به نظام
سیاسی و خط مشی های آنان دید انتقادی داشته باشند یا بر عکس.

”مرور یافته های چند تحقیق“

حجم تحقیقات درباره ی پرورش سیاسی در چند دهه اخیر افزایش قابل ملاحظه ای پیدا کرده است.

با وجود اینکه مولفین ،مدارس ابتدائی را به عنوان مهم ترین عوامل

پرورش سیاسی معرفی کرده اند ولی پیش از تثبیت این اهمیت تحقیقات بیشتری ضرورت دارند.

پروورش سیاسی کارکرد عمومی همه ی نظام های
ا.پ است .

محتوا و تفسیر های ارائه شده در آموزشهای سیاسی
،از کشوری به کشور دیگر متغیر است.

تحقیق ۱، (۱۹۶۰) : دانش آموزان امریکایی بیشتر از دانش
آموزان شوروی سابق در معرض آموزش های سیاسی قرار
می گیرند.

تحقیق ۲:

کتابهای درسی مدارس دانش آموزان طبقات مرفه در مدارس امریکایی ، عناصر و مفاهیم آزادی و حکومت دموکرات را تعلیم میدهد.

با وجود تحقیقات گوناگون درباره ی نقش آموزش
وپرورش در

سیاسی کردن جوانان ، انها شواهد قطعی چندانی
درباره سئوالات

مهم پرورش سیاسی ارائه نمیکنند.

“فصل هفتم”

“آموزش و پرورش و تفسیر اجتماعی”

”social change
”

در قلمرو جامعه شناسی، مطالعه رابطه ی میان آموزش

و پرورش و تغییر اجتماعی جائز اهمیت است.

“تغییر اجتماعی”

هر جامعه و فرهنگی در تغییر و دگر گونی مداوم است.

تغییرات اجتماعی اجتناب نا پذیر بوده، فقط جهت و سرعت آنها تفاوت دارند.

- در جامعه شناسی ، مفهوم تغییر اجتماعی بر هر تغییری اطلاق نمیشود.

تغییر اجتماعی و تغییر فرهنگی لازم و ملزوم یکدیگر هستند ولی با وجود این وجه تمایز ی هم دارند.:

اولی: تغییر در ساختار و روابط اجتماعی جامعه
دومی: تغییر در فرهنگ جامعه

”فرا گرد های تغییر“

سوال: انگاره های فرهنگی و ساختارهای اجتماعی ،
چگونه تغییر پیدا می کنند؟

مهم ترین فراگرد های تغییرات فرهنگی و اجتماعی
عبارتند از:

مهم ترین فرا گرد ها :

۱- اکتشاف

۲- اختراع

۳ اشاعه

۴- برنامه ریزی اجتماعی

۵- اصلاح اجتماعی

۶- انقلاب اجتماعی

اکتشاف: واقعیت یا رابطه ای است که قبل از
کشف ، موجود ولی نا شناخته بوده است.

اختراع: ترکیب جدید یا استفاده و کاربرد تازه معلومات . فنون و
دانش های موجود در فرهنگ جامعه .

اشاعه: اشاعه یک امر متقابل اجتماعی است. بر اثر این رابطه متقابل ،
جامعه ها و گروهها به مبادله و اخذ ویژگیهای فرهنگی می پردازند.

تغییرات اجتماعی از طریق برنامه ریزی اجتماعی ، اصلاح و انقلاب صورت می گیرد.

- برنامه ریزی اجتماعی

- قانون گذاری و اصلاحات

روشها و وسائل ایجاد تغییر در یک نظام مستقر به شمار می روند.

“عوامل تغییر اجتماعی”

- علت پیدایش فراگردهای تغییر اجتماعی چیست؟
- کنش های متقابل چه عواملی به تغییر اجتماعی منجر می شود؟

”محیط طبیعی“

تغییر در محیط طبیعی به ندرت صورت می گیرد ولی
اگر اتفاق بیفتد بر
زندگی اجتماعی اجبارا تاثیر خواهد گذاشت.

”تغییرات جمعیتی“

هر تغییر مهمی در اندازه، ترکیب و توزیع جمعیت موجب تغییرات اجتماعی می شود.

”روابط میان جامعه ها“

جامعه ای که با جوامع دیگر تماس دارد در معرض تغییرات اجتماعی بیشتری قرار می گیرد.

“ساختار جامعه و فرهنگ”

ساختار جامعه بر میزان تغییر اجتماعی موثر است جامعه ای که اقتدار را به قشر اجتماعی خاصی مثل سالمندان می سپارد ، احتمالاً به محافظه کاری و ثبات گرایش دارد.

“نگرش ها و ارزش ها”

جوامع از لحاظ نگرش کلی به امر تغییر اجتماعی بسیار متفاوت هستند ، مردمی که گذشته گرا هستند ، اجداد و نیاکان خود را می پرستند . جامعه در حال تحول و دگرگونی ، نگرش متفاوتی به تغییر دارند .

ارزش ها و نگرش های حاکم بر جامعه ، میزان و جهت تغییر اجتماعی را
تحت تاثیر قرار می دهند .

“ احساس نیاز به تغییر ”

نیاز ها جنبه ی ذهنی دارند و وقتی واقعیت پیدا می کنند ، ضرورت نو آوری و
تغییر اجتماعی را پیش می آورند .

اساس فرهنگي

منظور از اساس فرهنگي ، مجموعه و ذخيره ارزش ها ، دانش ها، معلومات ، فنون و تكنيك ها و وسايل است كه فرهنگ فراهم آورده و به مدد آنها نو آوري ، اكتشاف و ساير تغييرات ميسر مي شوند

تغییر اجتماعی و پس افتادگی فرهنگی

فرهنگ مجموعه ای است از عناصری که با هم روابط متقابل دارند .

پس افتادگی فرهنگی بر عقب ماندن نسبی یک عنصر فرهنگی از عنصر فرهنگی دیگر اطلاق می شود .

نقش آموزش و پرورش در تغییر اجتماعی

۱- آموزش و پرورش به عنوان یک نهاد اجتماعی
محافظه کار

۲- آموزش و پرورش به عنوان یک نهاد منفعل

۳- آموزش و پرورش به عنوان مدد کار تغییر اجتماعی
امروزه روابط آموزش و پرورش با سایر نهاد ها پیچیده تر
شده ضمن تغییر در خود ، به تغییر آنها کمک می کند

برای اینکه آموزش و پرورش در نقش عامل تغییر عمل
کند لازم است

که آشکارا به صورت هدف یا کارکرد نظام آموزشی در
جهت گیری ها ،

برنامه ها و فرا گرد های آموزش و پرورش باز تاب پیدا
کند .

۴- آموزش و پرورش غالباً ممکن است به عنوان تاثیر ،
نتیجه یا معلول تغییر اجتماعی قلمداد شود . دگرگونی و
تغییر اساسی در ساختار اجتماعی جامعه ، یقیناتمام
نهادهای اجتماعی را تحت تاثیر قرار می دهد

آموزش و پرورش و توسعه ی اجتماعی

منظور از توسعه ی اجتماعی ، تغییر اجتماعی سنجیده و مبتنی بر برنامه ریزی است . برنامه ریزی آموزشی به تغییرات اجتماعی مدد می رساند .

توسعه ی اجتماعی از طریق برنامه ریزی آموزشی ، هنگامی تغییرات
مطلوب به بار می آورد که هماهنگ و همگام با تغییرات در سایر
اجزای ساختار اجتماعی صورت گیرد

در اغلب کشور های در حال رشد ، تقاضا برای
آموزش و پرورش مدرسه ای رو به افزون است ،
زیرا که برای دست یابی به مقام و پایگاه اجتماعی بالا
تر ، شرط لازم تلقی می شود

با وجود تمهیداتی که به منظور تضمین نتایج برنامه ریزی های آموزشی صورت می گیرد ، همواره محتمل است که آنها (جوامع) با ناکامی یا نتایج نا طلبیده مواجه شوند .

نتیجه گیری

مساعدت آموزش و پرورش به توسعه ی اجتماعی چند وجهی و پویاست . نظام های آموزشی به دلیل سازمان یافتگی ، هر چند قادرند تا اندازه ای اهداف خود را تحقق بخشند ولی کنترل آنها مشکل است .

بخش سوم

جامعه‌شناسی و آموزش و پرورش

فصل هشتم

رویکرد های جامعه‌شناسی به آموزش و پرورش

آموزش و پرورش در تحقیقات انسان شناسان و
قوم شناسان جای خاصی دارد . روانشناسان پدیده
ی آموزش و پرورش را متفاوت از جامعه شناسان
بررسی می کنند .

کوشش برای مطالعه ی آموزش و پرورش به عنوان یک پدیده ی
اجتماعی ،
همزمان با گسترش و رواج تفکر علمی و پیدایی جامعه شناسی
در قرن نوزدهم آغاز شد و با برخورداری از اهمیت روز افزون ادامه
یافت.

بنا بر اصول جامعه شناسی ، علی رغم تفاوت موجود میان فرهنگ ها ،
موجودیت و بقای آنها به واسطه تعاون و
همیاری اجتماعی سازمان یافته ، حفظ می شود که نشان گر پاره ای
شباهت های کلی میان فرهنگ هاست .

آموزش و پرورش = پدیده ی اجتماعی

این امر که از طریق یک سلسله کنش ها ی متقابل اجتماعی
اتفاق می افتد ، اصطلاحاً آموزش و پرورش نام دارد .
آموزش و پرورش در این معنا مشخصاً یک پدیده ی
اجتماعی است زیرا متضمن کنش های اجتماعی است

امیل دورکیم و رویکرد جامعه شناختی

جامعه شناسان عموماً متفق القول اند که نخستین بار امیل دورکیم برای اولین بار ضرورت رویکرد جامعه شناختی در مطالعه ی آموزش و پرورش را مطرح ساخت . وی آموزش و پرورش را اساساً یک امر اجتماعی می داند .

آگوست کنت

“کنت،” آموزش و پرورش را به منزله ی تهذیب و تزکیه ی آدمی می داند و معتقد است ترقی انسانیت بیش از همه مرهون و مدیون تعلیم و تربیت است

هربرت اسپنسر

“اسپنسر” غایت آموزش و پرورش را تدارک و تامین زندگی بهتر برای فرد در جامعه دانسته و نظریه تربیتی فرد گرایانه ای را ساخته و پرداخته است. نظریه وی استوار بر نظریه ی تکامل اجتماعی است

”لستروارد“

وارد، (۱۸۸۲) با انتشار کتاب جامعه‌شناسی پویا، رویکرد تازه‌ای نسبت به آموزش و پرورش و اثرات فردی و اجتماعی آن مطرح ساخت. او باب را وسیله تغییر و حاصل آن را سعادت فردی میدانست.

”رویکردهای نظری در جامعه شناسی آموزش و پرورش

مطالعات جامعه شناسی آموزش و پرورش در سه زمینه ی مهم تمرکز یافته اند:

۱- نظامهای بزرگ آموزش و پرورش

۲- نهاد های آموزشی خاص

۳- تعامل در محیط های آموزشی

این مطالعات ، از امکان رویکرد و جایگاه
نظری ،

از رویکرد های مهم جامعه شناسی پیروی کرده ،
سطح تحلیل و روشهای متفاوتی را بکار می برند

“سه رویکرد مهم جامعه شناسی”

۱- رویکرد کار کرد گرایی

۲- رویکرد ستیز

۳- رویکرد تعاملی

“کار کرد گرایی”

این رویکرد نظری که از آن به عنوان نظریه توافق نیز نام برده می شود، نظام جامعه را متشکل از اجزای همبسته ای می داند که در پیوند با یکدیگر فعالیت کرده و هر کدام کار کرد معینی را برای بقای جامعه انجام می دهند

الگوی کلی روابط متقابل بین اجزای نظام اجتماعی
ساختار آن را

تشکیل می دهد. در این ساختار ، هر یک از اجزا
کارکرد یا نقش

ویژه ای در ارتباط با سایر اجزا و کل نظام بر
عهده دارند.

از این دیدگاه ، نظام آموزشی به عنوان بخش لا ینفکی از کل نظام جامعه
تلقى می شود
که کار کرد هایی نظیر انتقال فرهنگ و جامعه پذیری را، برای حفظ نظام
اجتماعی انجام می دهد.

جامعه شناسانی که به شیوه ی کارکردی ، آموزش و پرورش را مطالعه می کنند ،
غالباً ان را نهاد اجتماعی و از لحاظ ساختار و کار کرد های سازمانی ،
نقش ها و فعالیت های سازمانها و تحقق اهداف و مقاصد ان مد
نظر قرار می دهند

”منتقدین این روش“

منتقدین این روش بر آن اند که رویکرد کاربردی ارمانها ، ارزشها ، علایق و انتظارات گروههای مختلف و متضاد را در ارتباط با اهداف و برنامه های نظام آموزشی ، نادیده می گیرد

نظریه های ستیز

در حالیکه نظریه های توافقی بر یکدستی و ثبات اجتماعی

تاکید می ورزند ، نظریه های ستیز بر ماهیت اجبار و تغییر در جامعه تاکید می کنند.

Coercion / change

نظریه های سبب ، نظام های اجتماعی را به دو گروه
متمایز دارا و ندار و سلسله گرا و سلسله بر تفکیک
می کنند ، رابطه ی میان این دو گروه معارض ،
نا برابر و استثماری است

گروه سلطه گر از راه تبلیغ ، تلقین و جعل اسطوره های اجتماعی می کوشد که اقتدار خود را مشروعیت ببخشد .
- ستیز میان گروه ها ، گاهی پنهان ولی غالباً آشکار و خشونت آمیز است

تعامل گرایی

این رویکرد جامعه شناختی ، به تعامل بین افراد می پردازد ، زیرا حداقل مستلزم دو شخص است .
تعامل ، فراگرد سازگاری متقابل رفتاری است

در نظریه‌ی مهم تعامل گرا که در قلمرو جامعه‌شناسی آموزش و
پرورش نمودمند عبارت از:

۱- نظریه‌ی برجسب زدن

۲- نظریه‌ی مبادله

رو بکرد تعاملی که از جنگ دوم جهانی به این
سو به طور روز افزون رواج و شهرت یافته بر
مسائل روانی - اجتماعی تاکید می کند.

برجسب زدن : اگر به کودکی به کرات گفته شود کودک
است و پیشرفتی نخواهد کرد، او ممکن است این
برجسب را به عنوان وجهی از خود انگاری خویش
پذیرفته و همانگونه که برجسب القا می کند ، رفتار کند

مبادله : این نظریه بر این فرض استوار است که کنش
های متقابل ما ، متضمن هزینه ها و پاداش ها است ، مثلا
دانش آموزان یاد می گیرند و معلم پاداش دریافت می
کند .

آموزش و پرورش در جامعه شناسی دورکیم

دورکیم : پدیده هایی که جامعه شناسی باید مطالعه کند وقایع یا حقایق اجتماعی اند و حقایق اجتماعی را باید به عنوان (چیز) تلقی کرد .

از لحاظ دور کیم ، حقایق و امور اجتماعی نسبت به فرد ، بیرونی بوده و بر فرد کنش فردی اثر می گذارد و فردی را اعمال می کند .

نقش آموزش و پرورش در جامعه آن است که
کودکانی را که هنوز اجتماعی نشده اند، متناسب با
نظام اجتماعی بار آورده و برای سازگاری با محیط
خاص اجتماعی شان آنها را به هنجارها، رسوم و
عادات مقتضی مجهز می کند.

دورکیم ، سخوانی و مطابقت ساختار آموزش
و پرورش با ساختار جامعه را در مقایسه با جامعه ساده
ی ابتدایی با جامعه ی پیچیده ی صنعتی به خوبی نشان
داده است .

به بیان دورکیم ، هر جامعه ی انسانی مستلزم همبستگی
است . یعنی پیدایی

این احساس در مردم که همه ی آنان اعضای یک بیکرند و
با یکدیگر پیوند دارند .

دورکیم از دو نوع همبستگی نام برد :

۱- همبستگی مکانیکی

۲- همبستگی ارگانیکی

همبستگی مکانیکی، همبستگی از راه همانندی است
همبستگی ارگانیکی،

شبکه‌ی پیچیده‌ای از روابط قرار دادی است که بر اساس
تعقل و قانون،

تشکل و تداوم پیدا می‌کند.

دورکیم در نوشته های تربیتی خود، ضمن تعریف آموزش و پرورش و تحلیل
حواث اجتماعی آن ابعاد جامعه شناختی آموزش و پرورش را به عنوان کار ویژه
جامعه شناسان آینده مشخص کرده است.

۱- شناخت و تشخیص واقعیت های آ.پ و کارکرد جامعه شناختی آنها

۲- شناخت و تشخیص روابط میان آموزش و پرورش و تغییر اجتماعی و فرهنگی

۳- تحقیق و مطالعه ی تطبیقی و میان فرهنگی در انواع گوناگون نظام های آموزش و

پرورش .

۴- پژوهش درباره ی کلاس درس و مدرسه به عنوان یک نظام اجتماعی در حال

پیشرفت

آموزش و پرورش در جامعه شناسی ماکس وبر

وبر ، تغییر اجتماعی را در برتو تغییرات سلسله و اقتدار در جامعه ،
ملاحظه می کرد او در جامعه شناسی سیاسی خود ، سه نوع آرمانی اقتدار را
مستخلص کرده که عبارتند از :

۱- اقتدار فرمند

(Charismatic)

۲- اقتدار سنتی

(Traditional)

۳- اقتدار عقلائی – قانونی

(Rational-legal)

اقتدار فرمت : مبتنی است بر اعتقاد و سرسپردگی به یک شخص حارق العاده
به خاطر واحد بودن صفات سروریه
اقتدار مبتنی : اعتقاد به امتیازات سیاسی گروه تبعیدگان که به انحصار حق
موروثی قدرت در این قشر منحصر می شود .

اقتدار عقلائی - قانونی :

این اقتدار بر قوانین و مقررات عقلانی که برای نظم اجتماعی وضع می شود ، استوار است به این ترتیب و بر سه نوع آموزش و پرورش را متمایز می کند

آموزش و پرورش از دیدگاه مانهایم

به اعتقاد مانهایم ، آموزش و پرورش ، فی نفسه یک تک تک اجتماعی و وسیله مناسب تطارت اجتماعی است.

به اعتقاد مانهایم ، آموزش و پرورش بخشی از فراگرد تاثیر گذاری بر انسان است . فهم این فرا گرد هنگامی به خوبی میسر می شود که بدانیم افراد برای چه جامعه ای و برای چه مذهب و موقعیت اجتماعی تربیت می شوند.

”فصل نهم

پیدایش و تحول رشته ی جامعه شناسی آموزش و پرورش

”جامعه شناسی تربیتی“

”مباحث عمده ی جامعه شناسی تربیتی“

در مرور و بررسی مباحث و موضوعات که تحت عنوان جامعه شناسی
تربیتی پدید آمده با عناوینی به شرح زیر مواجه میشویم :

۱- تحلیل آموزش و پرورش به عنوان وسیله ی پیشرفت اجتماعی

۲- جامعه شناسی تربیتی در مقام تعیین کننده اهداف آموزش و پرورش

۳- کاربرد جامعه شناسی در آموزش و پرورش

۴- آموزش و پرورش به منزله ی فراگرد اجتماعی شدن

۵- آموزش جامعه شناسی به معلمان ، مربیان و محققان تربیتی

مباحث جامعه شناسی آموزش و پرورش

“ فصل دهم ”

رویکرد های نوین در جامعه شناسی آموزش و
پرورش

- نظریه های آموزش و پرورش آموزشی
- الگو های زبان و پیشرفت تحصیلی
- مدرسه و سرمایه داری صنعتی

مدرسه زدایی از جامعه

در اوایل دهه ۱۹۷۰ ایوان ایلیچ با اندیشه های اقتصادی و انقلابی خود درباره ی آموزش و پرورش شهره ی افاق شد و در مجامع تربیتی و دانشگاهی جنجال برانگیخت.

ایلچ معتقد است که مدرسه برای ایفای وظایف خود یعنی چهار وظیفه ی اصلی توسعه یافته است:

- ۱- مواظبت اجباری
- ۲- توزیع مردم به نقش های شغلی
- ۳- یادگیری ارزشهای مسلط
- ۴- کسب دانش و مهارت های مورد پسند اجتماعی

- برنامه ی درسی پنهان
- آموزش و پرورش و باز آفرینی فرهنگی
- رویکرد سیستمی به آموزش و پرورش

”عناصر یا اجزای سیستم“

۱- درونداد

۲- فرایند (چرخه ی عملیات)

۳- برونداد

۴- باز خورد

تحلیل های جامعه شناختی در زمینه ی آموزش و پرورش عمدتا در در ۳ سطح
متمایز صورت می گیرد :

۱- تحلیل ا. پ به صورت یک کل

۲- تحلیل ا.پ یا مدرسه به عنوان یک سیستم باز یا سیستم دروندادی - بروندادی

۳- تحلیل در کلاس یا مدرسه

پایان